

Visjonsbaserte scenarier for å avdekke fremtidige rådgivningsbehov



Foto: Colourbox

Sammendrag

I forskningsprosjektet AgriLink ble Visjonsbaserte scenarier brukt for å avdekke rådgivningsbehov i framtida for et definert tema. Her blir de generelle trekkene ved metoden presentert, samt resultater og anbefalinger fra bruk av metoden når det gjelder fremtidig rådgiving til bønder.

Innledning

Den *Visjonsbaserte scenario*-metoden ble i utgangspunktet utviklet for å finne ut hva som kan gjøres for å øke bærekraften for et definert tema. I AgriLink var utgangspunktet at jordbruket står overfor store bærekraftsutfordringer som vil kreve ulike innovasjoner for å løses. For å lykkes med gjennomføring av innovasjoner trengs blant annet rådgivning. Hovedfokus på workshopene som ble arrangert i regi av AgriLink var rollen rådgivning har i bøndernes arbeid med økt bærekraft. Videre her beskriver vi de generelle trekkene ved metoden, samt presenterer resultater fra bruk av metoden og anbefalinger for rådgivning knyttet til vårt eksempel på bruk.

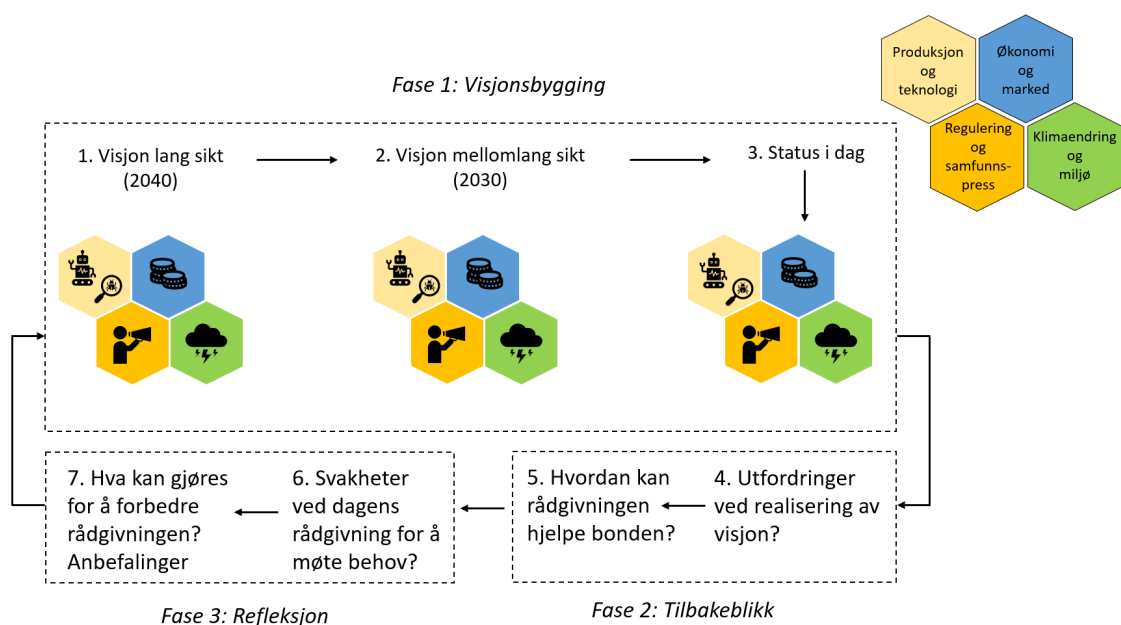
Hva innebærer *Visjonsbaserte scenarier* som metode?

Utgangspunktet for bruk av metoden er at man velger et område eller tema der innovasjon blir avgjørende for økt bærekraft framover. Metodearbeidet deles inn i faser som deltakerne i en workshop ledes gjennom. Figur 1 under viser de ulike fasene i metoden og innholdet i dem.

Fase 1 kalles **Visjonsbygging** og inneholder tre aktiviteter. Man starter med å etablere visjoner for det valgte området, først på lang og så på mellomlang sikt (2030-2040 i vårt tilfelle). Den på lang sikt omfatter en situasjon hvor man ønsker å være i på det tidspunktet, mens mellomlang sikt er et viktig steg på veien dit. Visjonene bør være vesentlig forskjellig fra dagens situasjon for å stimulere deltagerne til å tenke nytt. Når visjonene er på plass beskrives dagens situasjon. Under hver av de to visjonene og for dagens situasjon skal gis en beskrivelse av følgende bærekraftsområder: Produksjon og teknologi, Økonomi og marked, Klimaendringer og miljø og Regulering og samfunnspress. Dette arbeidet bør skje i nært samarbeid med aktører som skal delta i prosessen for å sikre bred enighet om disse forholdene.

Fase 2 består av to aktiviteter og kalles **Tilbakeblikk**. Den første aktiviteten går ut på at deltagerne diskuterer hovedutfordringer og barrierer for at bonden skal kunne realisere visjonene først på mellomlang og så på lang sikt. I den andre aktiviteten skal deltagerne diskutere hvordan rådgivningen kan hjelpe bøndene til å håndtere disse utfordringene.

Fase 3 kalles **Refleksjon** og består av to aktiviteter. Først skal det reflekteres over svakheter ved dagens rådgivningssystem med hensyn til å nå bøndenes fremtidige rådgivningsbehov. Videre skal det reflekteres over hvordan rollen til rådgivningen kan styrkes slik at scenariene kan realiseres. Hvis det eksisterer systembarrierer, som for eksempel kan være utdanningskrav, næringsmiddelrestriksjoner eller handelsreguleringer, som rådgiver-organisasjonene ikke har kontroll over, må de ansvarlige institusjonene fjerne slike barrierer for å sikre at rådgivningssystemet blir optimalisert for en mer bærekraftig utvikling i jordbruket.



Figur 1: Faser og innholdselementer i Visjonsbasert scenario-metode

Eksempler på bruk av metoden i AgriLink:

De 13 landene som deltok i AgriLink gjennomførte en Visjonsbasert scenario-workshop som omhandlet ulike bærekrafts-utfordringer som krever nye rådgivningsbehov hos bønder. Eksempel på tema for workshopene var:

- Melkeproduksjon i Norge
- Rådgivning til bønder som ønsker å bli energileverandører i Belgia
- Introduksjon av belgvekster i Sør-Vest Frankrike
- Jordbearbeiding i Italia og Tsjekkia
- Hagebruk i Latvia
- Plantevern i Nederland
- Direkte markedsføring i Spania og
- Innføring av presisjonslandbruk i Skottland.

Ruralis kan kontaktes hvis noen er interessert i innholdet i de nevnte workshopene.

Viktige forhold ved etablering og gjennomføring av Visjonsbaserte scenario-workshops

- Metoden er relativt omfattende, så tidsmessig bør man sette av helst to dager til samlingen. Hvis det er mest hensiktsmessig, kan workshopen gjennomføres på Teams, som vi gjorde. Da bør fase 1 gjennomføres på forhånd i nært samarbeid med deltagerne for å sikre enighet om utgangspunktet.
- Sikre at en rekke engasjerte aktører med komplementær kompetanse og erfaring på feltet deltar. I vårt tilfelle deltok ni personer som var et godt antall for workshopen.
- Forberede fasilitering av workshopen. Det er en relativt kompleks prosess som skal gjennomføres. Derfor er god fasilitering viktig.
- Visjonene som defineres i Fase 1 bør være relativt enkle og bestå av noen få kulepunkter, ellers kan arbeidet oppleves som for komplekst.
- Inndeling i mellomlang og lang sikt var noe krevende for deltagerne, men det å ha et søkelys på pioner-bønder når det gjelder rådgivning på mellomlang sikt og rådgivning til majoriteten av bønder på lang sikt gjorde arbeidet lettere å gjennomføre.

Resultater og anbefalinger fra workshopene

Kunnskapsdeling: Pioner- bøndene som tar i bruk innovasjoner først, har vanligvis få personer de kan spørre om råd. Anbefalingen er at rådgiverne spiller en større rolle som meglere som hjelper disse bøndene med å finne informasjon og å utveksle erfaring med andre pionerbønder for å skape et felles læringsmiljø. Hvis pioner-bøndene er vanskelig å nå for majoriteten av bønder, kan rådgivninga sikre at kunnskap og erfaring fra pionerbønder gjøres lett tilgjengelig.

Skreddersy råd: I flere av workshopene kom det fram at mye rådgivning ble rettet mot 'gjennomsnitts'- bonden. Bønder er som andre ulike på mange måter og deres behov for råd vil variere. Derfor bør råd i større grad skreddersys til varierende behov hos den enkelte bonden.

Behov for integrert råd: Det er viktig å integrere sosiale, økonomiske og miljømessige aspekter ved innovasjonen som vurderes. Mangel på helhetlig rådgivning gjør at bonden tar beslutning på et begrenset grunnlag.

Avhengige og uavhengige rådgivere: I AgriLink delte vi rådgivere inn i uavhengige og avhengige rådgivere, der de avhengige har en kommersiell interesse i råd som gis, typisk rådgivere som kombinerer rådgiving og salg av utstyr. Det ble understreket behovet for uavhengig råd, men samtidig ble det også poengtert at de avhengige rådgiverne ofte har spesialkompetanse som kan være nyttig for bøndene. En måte å håndtere dette på er at bonden samler råd fra ulike kilder som basis for beslutninger. Uavhengige rådgivere kan også ha begrenset med kunnskap og ha egne meninger og preferanser. Rådgivere bør gjøres bevisst sin egen rolle slik at de kan skreddersy råd til den spesifikke bondens behov og preferanser.

Manglende kompetanse krever opplæring og koordinering: Rådgivere har gjerne god kompetanse på områder der mange bønder etterspør råd, men mindre på områder der bare noen få etterspør. Rådgiverne bør få tilbud om kontinuerlig oppdatering av ny kunnskap. Da mengden med relevant kunnskap er stor og voksende, anbefales det at rådgiverne samhandler for å etablere en mer omfattende kunnskaps- og kompetanseplattform.

Koordinering av AKIS (Agricultural Knowledge and Innovasjon System): Kunnskap relevant for rådgivere i jordbruket utvikles kontinuerlig av ulike typer aktører, som forskning, aktører i verdikjeden for mat og andre, og det er nærmest umulig for rådgivere å holde seg oppdatert om alt som skjer på sitt og tilgrensede fagområder. Her kan jordbrukets kunnskaps- og innovasjonssystem (AKIS) spille en rolle i å samle og holde oversikt over ny kunnskap. Det bør gjerne etableres fora for utveksling mellom de ulike aktørene i systemet.

Beslutningstakere og samfunnet: Både beslutningstakere og samfunnet som helhet forventer at landbruket drives bærekraftig. Det er imidlertid ikke alltid at bønder og rådgivere følger opp disse forventningene, da de kan se liten egeninteresse i tiltak som ikke er direkte lønnsomme og som de heller ikke får økonomisk støtte til å gjennomføre. Det anbefaler derfor at politikken og gjennomføringen må bli mer effektiv og konsistent enn i dag. For å nå dette målet anbefales det å gi støtte til bønder som prøver ut nye aktiviteter som støtter opp under fellesgoder og til opplæring av rådgivere om hvordan fellesgoder bedre kan tilpasses bondens interesser.

Skape synergier: For å oppnå best mulig effekt av anbefalinger over, er det viktig å se dem i sammenheng. For større rådgivningsorganisasjoner kan det være hensiktsmessig å utvikle en langsiktig strategi for hvordan man skal sikre god rådgiving i tråd med bønders behov for fremtidig råd.

Resultater fra workshopen i Norge om rådgivning for fremtidig melkeproduksjon

Innspill til en forbedring av dagens rådgivningssituasjon:

- Mer samarbeid mellom rådgiverorganisasjonene NLR, Tine og Nortura.
- Være mer proaktiv overfor bonden enn i dag. Ta bonden på alvor, lytt uten egen agenda.
- Bli bedre til å avdekke både hva bonden og familien vil, og så avgjøre om man skal gjøre endringer.
- Oppmuntre bønder til å være mer åpen for - og bruke tid til rådgivning. Digitale plattformer kan hjelpe.
- Bedre samarbeid mellom opplærings- og kursleverandører og rådgivningsorganisasjoner.
- Spesialisering av kompetanse og utnyttelse av denne nasjonalt. Samtidig må andre rådgivere brukes for å se helheten.
- Både rådgivere og bønder må bli bedre til å utfordre egen stivhengighet. For en bonde kan det innebære at tidligere beslutninger påvirker nye beslutninger og at man ikke ser muligheter ut over denne utviklingsretningen. Det samme kan være tilfelle for rådgivere, de gir råd ut fra den situasjonen de er vant til å gi råd og ser ikke nødvendigvis alternative utviklingsretninger for bonden.
- Landbruksstudenter må få bedre opplæring og trene mer på rådgivningssituasjoner under utdannelsen.
- Bedre samspill mellom forskning og rådgivning.

Konklusjon: Bruk av *Visjonsbaserte scenarier* opplevdes som nyttig for deltagerne og var godt egnet til få fram innspill til framtidige rådgivningsbehov og forslag til tilpasninger og forbedringer av dagens rådgivningssystem.

Videre lesing

[Socio-Technical Scenarios as a Tool to Improve Farm Advisory Services \(wiley.com\)](#)

Kontaktpersoner



Gunn-Turid Kvam
Mobil: 412 11 814
Epost:
gunn.turid.kvam@ruralis.no



Egil Petter Stræte
Mobil: 416 38 118
Epost:
egil.petter.strate@ruralis.no

Hva er AgriLink

AgriLink-prosjektet (*Agricultural Knowledge: Linking farmers, advisors and researchers to boost innovation*) ble finansiert fra juni 2017 – november 2021 av EUs Horizon 2020 forsknings- og innovasjonsprogram.

Prosjektet hadde som mål å stimulere overgangen til et mer bærekraftig landbruk ved å forbedre forståelsen av og å øke kunnskapen om rollen landbruksrådgivere har i beslutningstaking hos bønder og rollen de har ved spredning av innovasjon i jordbruket i Europa, som har en stor variasjon i produksjoner og typer av gårdsbruk.

<https://www.agrilink2020.eu/no>

Dette dokumentet er en del av et oppfølgingsprosjekt som er finansiert av Norges forskningsråd.

Hva er Ruralis

Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning er en uavhengig forskningsstiftelse som arbeider med samfunnsfaglige spørsmål knyttet til lokal- og distriktsutvikling, klima, ressursforvaltning, næringsutvikling og bioøkonomi. <https://www.ruralis.no/>